

Factsheet knelpunten

Omgaan met drang en het herkennen van verzet

Achtergrond

In 2020 is de Wet zorg en dwang (Wzd) in Nederland geïntroduceerd voor mensen met een psychogeriatrische aandoening en mensen met een verstandelijke beperking die professionele zorg ontvangen. De Wzd helpt zorgprofessionals een zorgvuldige afweging te maken tussen vrijheid en veiligheid bij de inzet van goede zorg bij een cliënt.

Om goede zorg te bieden en weg te blijven van dwang, bestaat er een fase waarin zorgprofessionals drang kunnen uitoefenen om passende zorg te leveren aan een cliënt. Het blijkt voor een zorgprofessional echter niet altijd duidelijk in hoeverre ze het gedrag van een cliënt mogen beïnvloeden en dus drang mogen uitoefenen. Daarnaast is het niet voor alle cliënten makkelijk om zich te uiten. Cliënten kunnen zich tegen bepaalde handelingen verzetten door daar verbaal of met gebaren op te reageren. Soms gebeurt dit via subtiele uitingen of veranderingen in het gedrag. Door verzet vanuit de cliënt op tijd te herkennen, kan de zorgprofessional hier op reageren en kan mogelijk dwang worden voorkomen.

Evaluatie Wet zorg en dwang

In 2022 is de Wzd landelijk geëvalueerd. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft vervolgens de aanbeveling gedaan om een multidisciplinaire richtlijn te schrijven over het omgaan met drang en het herkennen van verzet. Deze aanbeveling heeft als doel de inzet van dwang te voorkomen en vast te stellen wat goede zorg inhoudt op dit gebied.

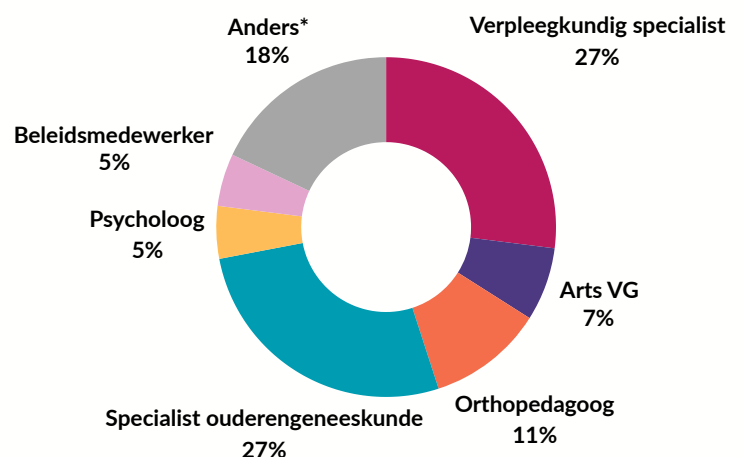
Knelpunteninventarisatie

Om te identificeren of deze aanbeveling ook in de praktijk wordt gedragen, is een tweefasige knelpunteninventarisatie uitgevoerd:

1. Een verkennende knelpunteninventarisatie die bestond uit het voeren van gesprekken met experts en het analyseren van verslagen van de taakgroep vanuit het VWS, grijze literatuur en input uit een Wzd-café.
2. Een aanvullende knelpunteninventarisatie die bestond uit een vragenlijst die breed is verspreid onder cliëntvertegenwoordigers en zorgprofessionals van alle betrokken disciplines.

Respondenten

De vragenlijst is ingevuld door 150 respondenten, zie *Figuur 1*. Andere input kwam van veldpartijen, inhoudelijke experts en een gemêleerde groep verzorgenden en verpleegkundigen tijdens het Wzd-café georganiseerd door Vilans.

Figuur 1: Functie van respondenten (n=150)

*verzorgenden, logopedisten, WZD-consulenten, een casemanager, therapeuten, een VG-begeleider en een cliëntbelangenbehartiger.
VG = verstandelijk gehandicapten.

Inhoud van de richtlijn

De inhoud van de toekomstige richtlijn is bepaald aan de hand van de belangrijkste knelpunten uit de inventarisatie. Onderstaande onderwerpen, met onderliggende knelpunten, zullen in de richtlijn worden behandeld.

Algemeen

- Er is behoefte aan een beschrijving van wat goede zorg is.
- Vaak hangt er een negatieve lading aan het begrip drang. Drang kan echter ook vanuit een positief uitgangspunt bekeken worden, als middel om dwang te voorkomen.

Organisatie van zorg

- Er is behoefte aan concrete handvatten voor een multidisciplinaire samenwerking.
- De overdracht is niet altijd volledig en efficiënt.
- Er heerst onduidelijkheid over wat er onder 'rechtsbescherming' valt.

Drang

- Op de werkvloer ontbreekt een duidelijke definitie van drang.
- Er is behoefte aan kennis en bewustwording in de brede context: bij zorgprofessionals, op instellings- en beleidsniveau en bij cliënten en naasten.
- Familie en naasten passen ook drang toe.
- Er heerst onduidelijkheid over het verschil tussen drang en dwang en de toepassing hiervan.
- Voor specifieke casuïstiek ontbreken alternatieven of voorbeelden op de werkvloer.
- Evaluaties van drang blijken complex.

Verzet

- Er ontbreekt een duidelijke definitie van verzet op de werkvloer.
- Verzet kan anders tot uiting komen bij verschillende diagnoses en/of aandoeningen, waardoor dit moeilijk te herkennen kan zijn.
- Er zijn verschillende vormen van verzet die moeilijk herkenbaar zijn, zoals stil verzet, gewenning door hospitalisering en dagelijkse gewoonten. Ook langdurig psychofarmacagebruik kan het herkennen bemoeilijken.
- Er is sprake van machtsongelijkheid tussen zorgprofessional en cliënt.
- Er heerst onduidelijkheid over hoe je om mag gaan met verzet.
- Naasten worden niet voldoende betrokken bij het herkennen van verzet.

Vervolg

Er is een multidisciplinaire werkgroep samengesteld. Deze zal aanbevelingen formuleren voor deze onderwerpen aan de hand van resultaten uit wetenschappelijk onderzoek, praktijk- en ervaringskennis van professionals en cliëntvoorkeuren. De richtlijn wordt naar verwachting halverwege 2025 gepubliceerd op www.richtlijnenlangdurigezorg.nl.